

ДВАМА
Братя Мормареви на 200 години

© Бойко Василев, *автор*

© Дамян Дамянов, *художествено оформление*

© Росен Райчев - Rossin, *художник на картината на корицата*

© Фондация „Братя Мормареви“

© Сиела Норма АД

София • 2026

ISBN 978-954-28-5603-0

Бойко Василев

ДВАМА

БРАТЯ МОРМАРЕВИ
на 200 години

ciela

Росен Райчев – Rossin е американски художник, роден и израсъл в България, завършил Националната художествена академия в София. Световнопризнат майстор на портретната и фигуралната живопис.

Националната портретна галерия във Вашингтон притежава четири негови картини в постоянната си колекция – той е единственият жив художник с толкова творби в тази престижна институция.

Негови модели са американски президенти, сенатори, ръководители на големи корпорации и финансови институции в САЩ, както и държавни глави и холивудски знаменитости.

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

I. Молекулата / 7

II. Как бяха възможни Братя Мормареви в България от 50-те до 90-те?

- Мориц и Марко поотделно / 11
- Епохата / 14
- Първи опит за тандем / 16
- И първи стъпки в сатирата / 23
- Мориц и Марко заедно / 25
- Първият сценарий / 30
- Интермедия с разузнавачи / 36
- Уволнението / 40
- Мормареви и системата / 44
- Промяната 1989 г. / 56
- Българите, балканците, Европа / 83

III. Как се пише от двамата?

- Литературните тандеми / 86
- В кухнята / 91
- Спорове? / 98
- Публиката / 102
- Размножаването на молекулата / 104
- Писмо от отвъдното 2 / 108
- Писмо до и отвъдното / 109

IV. Как се пише смешно?

- Хуморът по български... / 110
- ... И по мормаревски / 115
- От филм на филм / 119

Реплики от филмите на Братя Мормареви / 129
Диалогът / 135
Смях на живо и на кино / 137
Еврейски вицове / 141

V. Как се пише за деца?

Каква е тайната? / 143
Детското кино / 147
Деца играят деца / 153
И днес моят собствен наследник / 162

VI. Как чуждото става твое?

Марко и телевизията / 168
„Капитан Петко войвода“... / 172
... и другите / 174
Егото на твореца редактор / 177

VII. Планета „Мормареви“

Знаете ли, че...? / 180
Семействата / 187
Стилът Мормареви / 204
Лауреати на конкурса за детско творчество „Бодлите на Таралежите“ на фондация „Братя Мормареви“ / 214
Какво от Братя Мормареви ще остане след още 200 години? / 221
Биографична справка. Хора, свързани с творчеството на Братя Мормареви / 226
Други автори, чиито текстове са цитирани / 232

I. МОЛЕКУЛАТА

Представете си, че притежавате таланти, ама много таланти.

Имате въображение, мислите в метафори и можете да пишете кратко и красиво. Общата ви култура е богата и освен литературата, познавате химията, биологията, дипломацията, историята, политиката. Отгоре на всичко вашият чар действа и на живо. Разказвате вицове, забавлявате компаниите, хората ви харесват и даже обичат. Нямаме особен проблем с обществото и неговите норми. С една дума, вашият успех е сигурен. Бъдещето е ваше.

И въпреки това намирате още един, същия като Вас, и започвате да пишете заедно. Нещо повече, публикувате под общ псевдоним, за който само посветените могат да открият вашето собствено име. Можете да бъдете един. Но сте двама.

Представяте ли си всичко това?

Наистина ли? Защото аз не мога.

Не мога да си обясня феномена Братя Мормарев-ви, който току-що скицирах и който роди „Воината на таралежите“, „Васко да Гама от село Рупча“, „Двойникът“...

Дори не знам как да го нарека. „Творчески тандем“ би било твърде лековато. Тандем във филм са например режисьорът и операторът – като Бертолучи

и Стораро. Или в операта – Моцарт и Да Понте. Или във футбола – Колев и Янев през 60-те.

Но тук виждаме много повече от тандем. Две индивидуалности напълно се сливат в една: няма Мориц Йомтов и Марко Стойчев, има Братя Мормаревви. До такава степен, че Марко се подписва „Мормарев“, а неговият син Кънчо Стойчев дълго време си мисли, че Мориц му е истински чичо.

Даже смъртта не ги разделя. След като Мориц напуска този свят, Братя Мормаревви остават – и си разменят „писма от отвъдното“. Затова и техните наследници мерят годините им закуп. Ето, вече станаха двеста. Ако бяха сред нас, Братята щяха да кажат, че празнуват само един век, но „в евро“.

Тази удивителна симбиоза продължава и на други нива. Братя Мормаревви не само пишат, те живеят заедно – в смях, вицове, компании и даже в произвеждания на други автори, които Братята редактират с такава всеотдайност, сякаш творят за себе си. Резултатът винаги е талантлив, смешен, мормаревски.

Няма такъв случай в българската литература. Както ще видите, и в световната трудно ще откриете дори единици. Да имаш его е лесно. Да го слееш с егото на другия е по-рядко и от сняг през юни.

Един от интервюираните в тази книга, Андрей Райчев, намери хубав образ: два атома, които образуват молекула. Две става едно – без компромис, без нюанси, без граници.

Но как?

Затова в зората на техният трети век задавам въпроси:

– Как бяха възможни Братя Мормареви в България от 50-те до 90-те?

Това поставя темата за твореца и времето. Как успяваш в диктатурата, ако мислиш различно? Докъде стига смелостта и къде започва компромисът? Дали смешните сценарии на Мориц Йомтов и Марко Стойчев бяха част от популярната по онова време теория за т.нар. „отдушници“, които трябваше контролирано да отпускат напрежението, или бяха усмихната и тиха, но сериозна съпротива, която истински гразнеше властта?

– Как се пише от двамата? Има ли водещ? Кои доминира в творческия процес? Един пише и друг диктува – или пишат и двамата? И въобще възможно ли е две творчески индивидуалности да се съберат в една?

– Как се пише смешно? Българският хумор е уж лесна работа, но вижте на какво се смеят българите. Хората, които ги разсмиват най-много, са често мрачни и тъжни. Но Братя Мормареви не бяха такива. Защо тогава репликите от техните филми още се помнят? Най-смешното в българската литература е сблъсъкът на българина с Европа – от „Бай Ганьо в банята“ до „Мисия Лондон“. При Братя Мормареви обаче тази тема я няма. Защо тогава бяха толкова успешни? Къде е тайната?

– **Как се пише за деца?** Има един парадокс: колкото повече обичаш децата, толкова по-трудно подхождаш към тях. Често подценявани, детската литература и особено детското кино са тънка работата, в която се провалят и най-талантливите. Извън сценариите на Братя Мормарев, добрите български филми за деца се броят на пръсти. Защо? Какво открияхте у българските деца?

– **Как се пише за другите?** Тук направо се стъпнисах. Оказа се, че единият брат Мормарев, Марко Стойчев, е причастен към едни от най-хубавите български сериали от онова време. Той има редакторски принос към „Капитан Петко Войвода“ и написва сценария за „Баи Ганьо“. Удивително, нали? Не само си преглътнал своето ego и си създал обща авторска марка, но си готов да го подариш и на друг автор със собствено самочувствие и стил. Как е възможно това?

Питам. В следващите страници ще отговарят знаещите – онези, които познаваха Братята, обитателите на вечната планета Мормарев. С други думи, ще има въпроси, ще има и отговори. Както казва едно от децата в „Изпити по никое време“:

Този беше много добър човек. Хем пита, хем сам си отговаря.

Бойко Василев